TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HINÇER

No. 203 HAZİRAN 1966 YIL : 17 - CİLT : 10

Saz Şairleri :

Ardanuçlu Âşık Efkârî

— II —

Yazan : A. Emin ARSLAN

(Bu yazının I. bölümü 201 No. lu, Nisan 1966 tarihli T. F. A. nın 4044 üncü sayfasında çıkmıştır.)

Ne yazık ki annesinin (1) dede taraflarına ait tafsilâtlı bir bilgi elde edinemedik. Mamafih araştırmalarımıza devam ediyoruz. İleride ilk fırsatta bunları da aydınlığa çıkaracağız.

1920 de Efkârî'nin alayına, yani 18. alaya Artvin hudutlarına gelme emri verildiğini söylemiştik. Buradan da geçici olarak terhis edilip evine gelen Efkârî'nin, âşık olma tarihi de bu yıla tekabül etmektedir. Bu durumunu ispatlayan koşmaları vardır. Bunlardan 2 tanesini aynen yazıyoruz:

K O Ş M A

Binüçyüz on altıda dünyaya geldim,
Sanki bir koncayı deste olmuşum.
Binüçyüz otuz altı bu aşka daldım
O günden bugüne beste olmuşum.

O yâr bana bâde verdi çok dedi
Bu aşk ile sular gibi ak, dedi
Tabipler derdime çare yok dedi,
Çünkü yâr aşkıyla hasta omuşum.

Efkârî'yi kaptan kaba döktüler
Bazen düzelttiler, bazen büktüler,
Gelinlerim imtihana çektiler
Çocuk bakımından usta olmuşum.

K O Ş M A

Tarih ki binüçyzz otuz altıda
Yaradan sevdaya saldı başımı
Bozuldu yuvamız müşkül haldeyim,
Kayıp ettim kardeşimi, eşimi.

Aşka bülbül oldum hasretim gül de
Şen öter mi aşk olmasa bülbül de,
Dokuzyüz ellide ondört Eylülde
Kerem gibi çektirmişim dişimi

Benim kısmet ah-ü zara yazıldı
Hasret çeke çeke canım üzüldü
Efkârî'yim neden yuvam bozuldu
Zâlim felek bırakmıyor peşimi.

Şimdi de hakikî âşık olan Efkârî'nin en yüksek mertebeye ulaşmasını «Bâdeli Âşık-Hak âşığı» olmasını, yâni «Bâde içme merasimini» bizzat kendi ağzından dinleyelim.

BÂDE İÇME MERASİMİ VE EFKÂRÎ MAHLASINI ALIŞI :

«Terhis olup, memlekete geldim. Biraz hasta haldeydim. Köyümüz çok güzel dir. Çamlıklarla çevrilidir. Bir tarafında meşhur Acıelma Dağı var ki, bu dağın tam batısında Türk ordusu, Rus ordusu ile meydan muharebesi yapmış. Şehitlerimizin burada «şehadet mumları» yanan bir «Ziyaret Makamı» vardır. Bu dağın kuzeyinde bulunan «Ziyaret» e gitmeyi tavsiye ettiler. Bu sırada büyük kardeşim Ali Ağa zaten ben de onu düşünüyordum, dedi.

Temmuzun sonlarındaydı, ağabeyim bana:

— Adem, oğlum, öküzleri al, Kasımoğlu pınarının başına git, orada otlat, ben de akşam üzeri gelirim. Orası «Ziyaret» e yakındır. Gider ziyareti yaparız. Gelende de öküzlere odun bağlar geliriz dedi.

Ben öküzleri kızağa koştum. Doğru Kasımoğlu Pınarına vardım. Bu pınar, tam Acıelma Dağının eteğindedir. Buz gibi suyu vardır. Güzel çayırlıkları, yeşil çamlıkları, lâdinler, köknar ağaçları, ılgıt ılgıt esen yelleri insanı mesteder. Pınar şarıl şarıl akar. Mübarek suyuna içme ile doyulmaz.

İşte burada «Üç kök ceviz ağacı» vardır. Onların dibinde yattım. Serin rüzgâr ve kuşların cıvıltısı arasında beni bir uyku bastı. Uyudum, uykuda bir rüya gördüm ki Ziyarete bir «Pîr» geldi. Bu sırada

— Haydi Adem, kalk oğul, gidelim, görelim diye kardeşim Ali Ağa çağırdı. Ben de uyandım, kalktım. Ziyarete gittik ki, çok kalabalık var.

Millet kuyruk halinde dizilmiş. Sıra ile Ziyaretin içinde oturan «Pîr» in elini öper, ben de dizildim, Ziyaret'in etrafı çevrili, bir de kapısı var.

Kapıda da bir bekçi var, kapı açıldı. Sıra bana geldi, içeri girdim.

Bir Pîr'le karşılaştım. Önümde bir kitap. Lâkin yazısı bizim okuduğumuz yazı değildi. Herkes elini öpüyor, öpüyor, o çekiyordu.

Ben de gittim. Üç defa elinin içini çe-

virdi, öptüm ve sordum: «Baba niçin herkes elinin üstünü öptü, bana elinin içini öptürdün?»

— «Oğlum, sana marifet verdim» dedi.

Dışarı çıkmak için geriye çekildim. Bu sırada bir yerden düştüm. Bu düştüğüm yerden bir yere indim. Baktım ki bir güzel oda var. Bir de ses gelir, acaba nedir? İçine girmek için kapısını açtım, baktım ki on iki pîr oturmuş.

Hz. Peygamberin dünyaya gelişini anlatan mevlidi okumaya hazırlanıyorlar. Hemen Kasımoğlu Pınarına koştum. Abdest aldım, tekrar geldim. Ben de oturdum, dinledim. Mevlid bitti.

Okuyan bir pîr seslendi: «Belkıya şerbeti getir,» dedi. Bir kız içeri girdi, lâkin yüzü beyaz bir atkı ile kapalı. Elinde bir ibrik, bir tepsi, bir bardak. Bunların hepsi ağaçtan idi. Kızı görünce, hayran oldum. Her bardağa şerbet doldurup verende, az eğildi mi, saçlarının iki taraftan atın teli gibi yere süründüğünü gördüm.

Şerbeti on iki kişiye verdi. Sıra bana geldi. İbrikten bana dökerken siyah bir şerbet aktı. Lâkin ben beyazına siyahına bakmadım. Güzelin elinden siyah değil, zehir aksa içilir. Aldım, içtim. Lezzeti bütün vücudumu aldı. Bundan sonra birisi dışarı çıktı. Bir ezan okudu. Birisi imam oldu, iki diz namaz kıldık. Selâm verdiler, hayde gelin, dediler. Tekrar odaya girdiler.

Ben de girdim, «Belkıya defteri getir» dediler. Kız elinde bir defter geldi. Bana, «Aç bakalım bir sıra» dediler. Ben de açtım. «Dokuz numara» dediler. Beni «Dokuz» numaralı sahifeye «Âşık Efkârî» diye yazdılar. Yanına Begiağa kızı Nazmiye Hanım, diye yazdılar «Baba bana niçin bu kızın yanında bir ad ilâve ettiniz?» dedim «Oğlum seni âşık defterine yazdık Yanına da işte, senin nasibin olan, ayaküstü duran, bize şerbet veren bu kızı yazdık» dediler.

«Baba, bu kızın adı Belkıya idi. Şimdi Nazmiye Hanım diye yazdınız. Pîr'ler; «Oğlum, bugün bize hizmete gönderilmiş, bizim beynimizde BELKIYA'dır, senin defterinde aşk ortağın NAZMİYE Hanım'dır» dediler.

Bu sırada kızı, pîrlerin birisi dışarı çıkardı. Kasımoğlu Pınarı'nın başına getirdi. İşte burada, bu suyun yanında:

— «Birbirinize vereceğiniz vaidlere su şahit olsun» dedi, gitti.

Kız, altın telli saçlarının iki dalını bir tarafa topladı. Bir nar çıkardı. Nar, bizim bildiğimiz nar değildi, kabukları altındandı.

— «Haydi bakalım Âşık Efkârî, bu narın danesi mi çok, yoksa saçımın teli mi çok?» dedi. Ben; «Narın tanesi çok» dedim. Beraber başbaşa saymağa başladık. Nar tanesi çok olursa kız, bana yâr olacaktı. Kızın saçı çok olursa, ben ona kul olacaktım. Bahse bu şekilde girdik.

Narı saymaya başladık, bir nar tanesini alıp, altın kâsesi gibi boş olan narın diğer yarı kabuğunun içine, buna karşılık saçından bir tel alıp, diğer omuzuna koyduk. Bu arada bana çok hararet bastı. Kız: «Nar harareti keser» diye, üç tane «nar tanesi» yedirdi. Sayım bitince, onun saçının teli, üç tane fazla geldi.

Kız; «Haydi, Allah'a ısmarladık» dedi, yürüdü. Ben de peşinden gitmek için kalktım, yürüdüm. Bir de baktım ki Ağabeyim Ali Ağa ve kalabalık, bütün millet başucumda toplanmışlar.

Ağabeyim beni tuttu, «Nereye gidiyorsun?» dedi. Aklım başıma geldi. KIRK GÜN geçmiş bir nar'ı sayarken.

Ağabeyim her taraftan hocalar getirtip beni okutmuş. Ben kız ile konuşur ve nar ve saçını sayarken, hep dinlemişler. Beni cinlerle konuşur, sanmışlar. Bir gün aklı başında ve yaşlı komşular ağabeyime: «Ali Ağa, bu çocuk deli değil, âşıklık alâmeti var. Sen git, Soğanlı köyünde bir Âşıklar ocağı var. Bunların halini Abdullah Hoca bilir. Onu getir, kardeşinin derdini o anlar» derler. Ağabeyim hemen Soğanlı'ya bir adam salar, Abdullah Hoca'yı getirtir.

Bende takat kalmamış. Kırk gün yalnız süt içirmişler «Su», «süt», «yoğurt» la Kırk Gün'ü doldurmuşum. Başka hiçbir

— 6 —

Çukurova'nın nergizi
Kokula da sok başına
Dayanamam babam kızı
Kavuştun mu kardaşına...

Deli Boran, birinci ağıdı bitirdikten sonra, öksürdü; aksırdı, söze tekrar başladı:

— «Emmioğlu bu yazdıracağım ağıt da Keltepe köyünden Encümenlik yapmış Hacı Ümmedin oğlu Osman Koçağın, Karaşıhlı ağası bulunan Hacı Duran'ın kızı, kendi avradı olan Sultan geline yaktığı ağıttır. Teyp yazıyor değil mi?»

— Yazıyor...

Suya gider ığır ığır
Bilmem tülü, bilmem puhur
Karagol konağa gelmiş
El et de Sultanı çağır.

Ateş attılar sineme
Muhtaç ettin karı anama
Tez gelirim Adana'dan
Çare bulurum sunama.

Hele beliğe beliğe
Sarıayaklı ağ duluğa
Osman göçler gidedursun
Uğruyalım Tatlıoluğa.

Ağ golcak giyer döşüne
Ne güzel sağardı koyun
Yarın bahar gelinceğez
O zaman oynarım oyun.

Yüksek kaldırın salını
Gitsin görünü görünü
Ağır tüccarın kızı da
Hacı Duran'ın gelini.

Amanınız ben daldırdım
Gonca gülümü soldurdum
Yüreğime dert olmasın
İstediğini buldurdum.

(☆) Köşşek Devenin erkeği.